

in rebus physicis locum *habeat*, tamen in his moralibus non videtur *recte* applicari, quia multitudo meritorum *eiusdem* intensionis moraliter æquivaleret *intensiōri* merito, nam pluribus actibus ut decem potest aliquis tandem mereri, quantum *alias* meretur uno actu ut centum, cæteris *paribus*. Secundo, sicut in merito distinguitur extensio vel multitudo ab intensione, ita potest distinguiri in præmio; ergo, quamvis Christus per plures actus simul sumptos non potuerit mereri intensius præmium quam *per* singulos, potuit tamen mereri plura præmia, atque adeo non in quolibet actu Christi erit valor sufficiens ad obtainendam quacumque præmiorum collectionem, quod est intentum, sed aliquid potuit mereri per unum actum ultra id quod meruit per alios. Tertio, quia excessus in multitudine seu extensione, quando unum in altero nec formaliter, nec eminenter continetur, est excessus simpliciter; ut omnis hierarchia Angelorum simul sumpta simpliciter est quid perfectius quam supremus Angelus, quia perfectio aliorum Angelorum nec formaliter, nec eminenter, in primo Angelo continetur; at vero in præsenti unus actus meritorius Christi nec formaliter continet alios actus, vel eorum merita, ut per se notum est, neque etiam eminenter, quia nulla est ratio talis eminentiæ, neque explicari satis potest in quo consistat; ergo simpliciter est majus meritum in pluribus actibus quam in uno tantum. Hæ rationes videntur partem hanc probabilem reddere, quam posset aliquis sustinere dicendo infinitatem meritorum Christi in hoc solum consistere, quod nullum præmium finitum potest esse adæquatum valori cuiuscumque actus meritorii Christi, quod satis est ad perfectionem redemptionis nostræ. Neque est necesse ut valor cuiuslibet actus Christi exhauriat (ut sic dicam) omnem multitudem præmiorum, quæ Deus simul conferre potest.

57. *Vera resolutio.* — Nihilominus probabilius existimo, meritum Christi ita esse valoris infiniti ob infinitam personæ dignitatem, ut in quolibet ejus actu sit sufficiens valor ad quæcumque præmia cum æqualitate obtinenda, etiamsi singula perfectissima sint, et in quocumque numero augeantur. Ita sentiunt frequentius discipuli et expositores D. Thomæ, et est magis consentaneum dignitati Christi, et perfectioni ac excellentiæ redēptionis nostræ. Alias pari probabilitate posset quis dicere, non quilibet actum Christi fuisse

sufficientem ad satisfaciendum pro quacumque multitudine peccatorum, præsertim si simul defendat, quodlibet peccatum mortale, ut est offensa Dei, habere infinitam malitiam et injuriam; nam, juxta hanc sententiam, eam proportionem servabit unum peccatum mortale ad unum actum satisfactorium Christi, quam servat unum præmium infinitum ad unum actum meritorium ejusdem Christi, quia remissio peccati est quasi præmium satisfactionis; ergo remissio unius peccati infiniti erit infinitum quoddam præmium; ergo exhauiet totum valorem unius actussatisfactorii Christi; ergo non per quilibet actum potuit Christus ad æqualitatem satisfacere pro quacumque peccatorum multitudine, sed indiguit multiplicatione actuum. Ex quo fieri ut tot possint multiplicari peccata, ut ad illa delenda non sufficient merita Christi, quod est absurdissimum, ut supra visum est. Sed hæc ratio solum procedit ex hypothesi, non tamen vera. Ideo aliter ostenditur prædicta sententia ex infinita perfectione meriti Christi, nam tota illa infinita perfectio reperitur in quolibet actu Christi; ergo sufficit ad promerenda quilibet præmia possibilia, non tantum divisive, sed etiam collective in sensu explicato. Antecedens supra probatum est; consequentia vero probatur, quia hoc pertinet ad rationem meriti simpliciter infiniti.

58. Et quoniam in hac ultima propositione consistit tota vis hujus rationis, probatur ac declaratur variis modis. Primo, ex proportione ad potentiam activam; nam potentia infinita simpliciter in agendo vel movendo, non solum potest facere quemcumque perfectissimum effectum in illo ordine, sed etiam potest facere quemcumque effectum multitudinem; ergo et meritum simpliciter infinitum sufficiens est ad quodcumque præmium, etiamsi ex collectione plurium consurgat; comparatur enim meritum ad præmium, ad modum principii efficientis in suo ordine. Secundo, quia perfectio hujus meriti provenit præcipue ex dignitate personæ operantis; sed hæc dignitas tanta est, ut vel formaliter, vel eminenter contineat quidquid perfectionis est in quilibet præmio possibili, vel præmiorum collectione; ergo et meritum tam est perfectum in suo ordine, ut eminenter æqualeat cuicunque collectioni præmiorum, etiamsi in infinitum procedatur.

59. Tertio, quia alias potuit unus actus meritorius Christi ita exhauri uno præmio, ut, si ad aliquid aliud ordinaretur, non suffice-

ret ad illud ex justitia simul promerendum; ut, verbi gratia, si Christus unum actum dilectionis Dei ordinaret, ut per illum mereretur incarnationem Patris æterni, et ad hoc præmium acceptaretur, non posset Christus eodem actu promereri de justitia gloriam alieni homini. Consequens est falsum; ergo. Probo minorem; nam fingamus illum actum amoris esse ut duo, verbi gratia: tunc sic, etiamsi ille actus esset tantum ut unum, esset sufficiens ad merendam incarnationem Patris ad æqualitatem de justitia; ergo ille actus ut duo erat sufficiens ad illud præmium, et ad aliquod aliud ratione ulterioris gradus; et cum ille ulterior gradus esset etiam dignificata persona Verbi, per se etiam erat sufficiens ad quilibet præmium, etiam infinitum. Et ita potest in infinitum procedi, quia et quilibet gradus intensionis in infinitum divisibilis est, et quilibet actus secundum quamlibet minimam intensionem, prout informatur a persona Verbi, habet infinitum meriti valorem, et est sufficiens ad infinitum præmium, ipsaque Verbi persona ita sanctificat et dignificat totum actum, ut æque dignificet singulos gradus, vel partes ejus; est enim quasi tota in toto, et tota in quilibet parte. Quod si forte dicatur perveniendum esse ad actum minimum in intensione, atque adeo indivisibilem, atque ita in eo non procedere argumentum factum, respondet imprimis esse fortasse probabilius, etiam physice non dari minimum in hujusmodi intensione. Deinde saltem moraliter nunquam fit hujusmodi actus, præserit in Christo, qui perfectissime operabatur. Ac denique fieri potest proportionale argumentum, variando speciem actus, vel individuum, et circumstantias ejus in quibus potest in infinitum procedi; itaque, si ponamus Christum meruisse incarnationem Patris per actum caritatis erga Deum, ad merendum idem præmium ad æqualitatem sufficeret actus amoris erga proximum, vel actus temperantiae; ergo actus perfectior non solum est sufficiens ad idem præmium, sed etiam ad aliquod aliud cum illo conjunctum.

60. Quarto, hinc proportionaliter concludi potest, in uno actu Christi esse valorem ad præmium promerendum, quod duobus, vel tribus, aut pluribus actibus Christus ipse promereri potest; quia ratione infinitatis personæ, tantum [valoris est] in uno gradu, vel una parte actus, quantum est in toto; et ita, quidquid possunt obtinere plures actus, potest etiam unus habens plures partes; quia

detur evidens, quia tres personæ divinæ non sunt quid perfectius aut melius, quam una; ergo neque actus a tribus potest habere maiorem valorem quam ab una. Item hac ratione humanitas unita tribus personis non esset sanctior, neque venerabilior quam sit nunc uni tantum conjuncta; ergo neque actus talis humanitatis in uno vel alio statu, essent majoris vel minoris valoris aut sufficientiæ ad quælibet præmia obtainenda. Prima vero consequentia probatur, quia plus confert ad valorem et quantitatem hujus meriti dignitas personæ, quam entitas actus; ergo, si plures personæ adjunctæ eidem actui simpliciter non augent valorem quem una sola confert, quia unaquæque continet formaliter vel eminenter quidquid perfectionis est in omnibus, etiam plures actus procedentes ab eadem persona simpliciter non augebunt valorem unius actus ab eadem persona eliciti; multo enim magis continet eminenter ipsa persona quidquid ex entitate actus adjungi potest.

62. *Ad argumenta.* — Ad primum ergo argumentum contrarium distinguendum est antecedens, cum dicitur incarnationem, verbi gratia, unius personæ esse adæquatum præmium unius actus meritorii Christi, nam intensive id verum est, ut probat ratio ibi facta, quod illud præmium habet infinitatem quamdam proportionalem infinitati meriti; nec potest ordinari ad aliquod præmium intensive perfectius, neque etiam posset aliquod inferius meritum cum tali præmio habere condignam proportionem seu adæquationem; hoc ergo sensu dicitur illud præmium intensive adæquatum actui meritorio Christi. Unde, si Deus vellet solum illud præmium propter talem actum conferre, sufficiens æqualitas intensionis et proportionis servaretur; habet enim meritum Christi ab unione, seu potius a persona unita, quod infinitum sit; potest ergo satis compensari tale meritum per unionem personæ ejusdem seu æqualis dignitatis. Nihilominus tamen extensive ac formaliter (ut sic dicam) non esset tale meritum præmiatum, quantum potest juste ad æqualitatem præmiari, quia ratione suæ eminentiæ et perfectionis valorem habet ad quælibet alia præmia, etiamsi cum illo conjungantur, quia per hujusmodi additionem præmium non crescit intensive; in illo enim continetur eminenter quidquid addi potest; meritum autem est intensive infinitum, et ratione principii a quo illam infinitatem habet, minenter in suo genere continet totam illam

perfectionem extensivam, seu continet valorem ad ea omnia ad quæ sufficit extensio seu multiplicatio meriti. Atque eadem fere responsio est ad secundum, nam, licet plures actus Christi sint re vera plura merita, et hoc modo unus addat alteri, et uterque simul comparetur ad singulos tanquam totum ad partes, nihilominus non efficiunt unum intensius meritum, neque unus addit valorem ad aliquod præmium, qui non sit in alio, ratione suæ eminentiæ et infinitatis. Ad primam autem replicam in contrarium respondeatur, in meritis finitis verum esse, plura merita remissa æquivalere uni intensioni, sufficere que non solum ad plura præmia, sed etiam ad intensius premium obtainendum. In infinito autem merito id locum non habet, quia, ea ratione qua infinitum est, intensive augeri non potest. Ad secundam replicam, concedo posse dari multititudinem præriorum sicut et meritorum, etiam in his quæ in ratione præmii infinitatem habent; nego tamen inde sequi, potuisse Christum plura præmia mereri per plures actus quam per unum; quia infinitas meriti in singulis actibus talis ac tanta est, ut tam ad intensionem quam ad extensionem præriorum sufficiat, ut ostensum est. Ad tertiam negatur minor, nam in merito cujuslibet actus Christi eminenter continetur valor quorumcumque aliorum actuum ejusdem Christi; hæc autem eminentia provenit ex infinitate personæ Verbi, in qua est omnis excellentia, vel conditio a qua meritum potest tam extensive quam intensive augeri.

63. *Tertium dubium, de eadem sufficientia meritorum Christi.* — *Refutatur falsa responsio.* — Tertia difficultas, quæ in objectione facta tangitur, est, an simpliciter concedendum sit plus Christum potuisse mereri quam Deus possit præmiare: videtur enim id sequi ex dictis, nam quodlibet Christi meritum tantum valoris est, ut nullum possit ei respondere præmium omnino adæquatum illi, quodque illud prorsus exhaustiat, tam intensive quam extensive; ergo non potest Deus adæquatum præmium illi rependere; ergo plus potest Christus mereri quam Deus possit præmiare. Propter rationem hanc aliqui ita simpliciter loquuntur; mihi tamen hujusmodi sententia omnino displicet. Primo, quia non potuit Christus mereri aliud impossibile, esset enim mereri id quod est omnino nihil; ergo neque potuit mereri plus quam Deus possit facere, quia quidquid possibile est, potest facere Deus, et solum non potest quod in se est

impossible; Christus autem similiter solum potuit mereri quod possibile est, et quod est impossible mereri non potuit. Secundo, quia Dei omnipotencia non minus infinita est quam meritum Christi, nihil enim potest cadere sub hoc meritum, quod non possit etiam cadere sub illam potentiam. Tertio, quia vel est sermo de hoc merito secundum valorem suum, et secundum se, vel ut refertur ad præmium; si primum, sicut ipsum infinitum est, ita Dei potentia est infinita; si secundum, sicut fieri non potest præmium actu infinitum, ita nec per meritum Christi potest acquiri jus ad præmium pure creatum actaque infinitum; posset autem referre illud meritum ad præmium majus et majus in infinitum, quod facile fieri potest, et conferri a Deo.

64. Dicendum est ergo aliud esse loqui de valore seu merito operum Christi secundum se, seu absolute considerato; aliud vero esse loqui de eodem merito, prout ab operante refertur ad præmium. Prior modo est verum, nullum esse præmium possibile, quod omnino exhaustiat tam intensive quam extensive valorem talis meriti, quia quocumque præmio dato posset majus, saltem secundum extensionem et multititudinem, ei retrubui, quod non provenit ex impotentia Dei, sed ex incapacitate creaturæ. Unde neque infinitas talis meriti ad premium comparata in hoc consistit, quod illi debeatur aut deberi possit præmium simpliciter et actu infinitum intensive et extensive, quia id, quod est impossible, non potest cadere sub meritum, ut dictum est, sed consistit in hoc quod, signato quocumque præmio finito, est in eo valor ad majus præmium, vel ad plura præmia, etiamsi in infinitum procedatur; in quo non excedit meritum Christi potentiam Dei, sed eam imitatur, et quodammodo ei adæquatur, quamvis in inferiori ordine et ratione. Solum videtur esse differentia, quia Christus potuit facere meritum simpliciter infinitum; Deus autem non potest facere præmium creatum simpliciter infinitum. Sed hæc differentia non est ex eo quod plus possit Christus mereri quam Deus præmiare; sed ex eo quod valor meriti non consistit in entitate physica, sed morali, sumpta ex habitudine ad personam incrementam, ideoque simpliciter infinitum; præmium vero creatum est res aliqua physica, quæ non potest esse actu infinita. Posterior autem modo, quatenus, scilicet, meritum Christi est sub relatione operantis, sic semper necessario refertur ad finitum præmium; atque hoc modo dici potest opus Christi, ut est actuale meritum, id est ut per illud acquiritur jus ad præmium, semper referri ad finitum vel definitum præmium, et hoc modo semper Christi meritum potest habere adæquatum præmium, quia ut sic non meretur opus totum id quod habet valoris, sed tantum id ad quod refertur ex promissione et conventione, ut infra, q. 19, latius explicabitur. Opus autem Christi ex Dei intentione et promissione non potest referri, nisi ad certum et definitum præmium, quia ut sic refertur ad præmium eo modo quo fieri, et convenienter fieri potest.

65. *Objectio.* — *Variae responsiones refelluntur.* — Dices: ergo de facto meritum Christi non est dicendum infinitum, sed potius simpliciter finitum; probatur, quia meritum absolute dictum non dicitur opus secundum valorem quem ex se habet, sed præterea requiritur ut in promissione fundetur, et per illud aliquod jus acquiratur; qua ratione opera Christi in cœlo nunc habent valorem, et non sunt merita, ut latius infra, quæst. 19. Idem argumentum fieri potest de satisfactione; nam, vel Christus obtulit satisfactionem suam pro infinitis hominibus, et sic obtulit pro pluribus quam prodesse posset, vel obtulit pro finitis tantum, et sic satisfactione proprie dicta est tantum finita, quia actualis satisfactione non dicit operationem solum habentem valorem ad satisfaciendum, secundum se sumptam, sed ut relata ad satisfaciendum pro aliquo; nam licet ego in gratia existens exerceam opera pœnalia, si tamen neque ego satisfactione indigo, neque pro aliis satisfacere volo, non dicar proprie satisfecisse. Unde idem argumentum fieri potest de omnibus hominibus qui aliquando futuri sunt, nam vel Christus pro illis omnibus obtulit sua merita et satisfactionem, et sic omnibus proderunt, quia non potest ejus oblatio esse irrita, aut non accepta; vel non obtulit pro omnibus, sed pro prædestinatis tantum, et sic neque pro omnibus satisfecit, eritque ejus satisfactionis limitata et finita. Circa hoc duo extrema cavenda sunt. Unum est eorum qui dicunt Christum actu et re ipsa solum satisfecisse pro his hominibus, quibus de facto applicatur ejus satisfactione, nam, respectu aliorum, licet opera Christi de se satisfactoria fuerint, tamen proprie non fuerunt satisfactiones pro illis. Quæ sententia tribuitur Joanni Medinæ, tractatu tertio de Satisfactione, quæstionne prima. Sed re vera id non docet, neque ab ullo Catholicorum doceri potest, apud quos

nota est distinctio satisfactionis quoad sufficientiam et quoad efficaciam, et certum est Christum pro omnibus quoad sufficientiam satisfecisse, non solum quia opus de se satisfactorum exercuit, alias etiam pro dæmonibus quoad sufficientiam satisfecisset, sed vere et actu satisfecit pro omnibus hominibus, quia pro omnibus obtulit opera sua. Quæ oblatio, eo modo quo facta est, accepta fuit Patri, et non fuit irrita ex se, sed in quibusdam non habet effectum ex defectu eorum, quod non repugnat dignitati satisfactionis Christi, quia non est ab ipso oblata, ut prodesset aliter, nec per voluntatem omnino efficacem, sed generalem et antecedentem, quod satis est ad veram satisfactionem, sicut et ad veram redemptionem. Alterum extremum est, quorundam dicentium Christum obtulisse Deo satisfactionem suam secundum omnem ejus vim satisfactoriam, et ideo illam satisfactionem actu fuisse infinitam. Sed hoc etiam necessarium non est neque verum, nam opera Christi, si valorem eorum spectemus, sufficientem habebant vim ad satisfaciendum, etiam pro peccatis dæmonum, et tamen nullo modo sunt pro illis, neque quoad efficaciam, neque quoad sufficientiam, oblata; ergo non sunt oblata secundum totam suam vim satisfactoriam. Item, habebant vim ut prodesserent, non tantum hominibus qui aliquando futuri sunt, sed etiam aliis qui esse possent, pro quibus certe non sunt oblata; fuisset enim superflua talis oblatio. Item habebant vim ut efficaciter prodesserent omnibus hominibus, et tamen non sunt hoc modo oblata; ergo non fuerunt oblata secundum totam suam vim.

66. *Vera responsio.* — *Quo sensu dici possit Christi meritum actu fuisse infinitum.* — Fattendum est ergo merita et satisfactiones Christi de facto solum fuisse oblata pro finitis hominibus, nam omnes, qui sunt futuri, finiti sunt; et adhuc pro illis non fuisse oblata secundum omnem vim, sed secundum mensuram ex divina sapientia et ordinatione præfixam, ut latius infra exponemus, agentes de his quæ Christus nobis meruit, disputat. 41. An vero hac ratione dicenda sint opera Christi esse infiniti meriti et satisfactionis, ad modum loquendi spectare videtur. Et forte melius dicetur Christi opera habuisse infinitum valorem ad meritum et satisfactionem, tamen de facto quid finitum per illa meruisse; meruit enim ut daretur gratia et gloria hominibus usque ad certum gradum, nempe infra suam gloriam, et non ordinavit sua me-

rita ad ulteriorem gradum gratiæ. Similiter satisfecit pro peccatis hominum, et non dæmonum, non quia opera Christi de se ad id valere non possent, sed quia non sunt ad hunc effectum ordinata. Nihilominus in bono sensu dici potest, Christi meritum et satisfactionem actu fuisse infinita, non solum ratione valoris, sed etiam ratione actualis meriti, ut cadentis sub divina ordinatione; quia, licet in quantitate præmii non sint ordinata ad infinitum effectum, tamen ex parte modi requirunt quandam infinitatem, quia sine illa non posset esse satisfactionis ad æqualitatem pro peccatis, ut supra dictum est; et quia Christo datum est propter meritum, ut posset sua voluntate instituere sacramenta, et dare illis virtutem conferendi gratiam; et, ut per se posset illam efficere, meruit etiam ex perfecta justitia; que omnia, saltem in modo, requirunt infinitatem.

67. *Quarta dubitatio circa efficaciam meritorum Christi.* — In confirmatione illius tertiae objectionis petitur alia gravissima difficultas, scilicet, cur, existente redemptione Christi tam copiosa et infinita, tam pauci homines salvantur, eoque beneficio fruantur. Sed hoc pertinet ad profundum prædestinationis mysterium, et ad altitudinem divitarum sapientiae et scientiae Dei, quam Paulus admiratur; non potest tamen alicui injustitiae divinæ attribui, cum per Deum non stet quominus fructus satisfactionis Christi omnibus applicetur, unde nulla ipsis hominibus injustitia fit; nec vero fit Christo, quia nec ipse voluit alter sua merita hominibus applicari, nec ea obtulit et ordinavit ut alio modo homines ad æternam salutem perducerentur; nec etiam propterea superfluus fuit infinitus thesaurus satisfactionis Christi, quia ad perfectam justitiam et misericordiam demonstrandam fuit necessarius. Deinde secundum intensionem et perfectionem plura operatur in hominibus meritum et satisfactio Christi, quam peccatum Adæ, ut per se notum est; secundum extensionem vero et multitudinem plura peccata per Christum remittuntur, quam ex Adamo contrahantur; quoad personas vero, pluribus communicatur peccatum Adæ quam gratia Christi; illud enim communicatur per modum naturæ in ipsa naturali generatione, hæc vero requirit excellentiorem modum regenerationis spiritualis, quæ difficilior est. Altior vero hujus rei ratio est, quia Deus ita voluit permettere ad ostensionem justitiae suæ, et majorem suæ gratiæ commendationem, quæ eo

multitudinis debuit per Christi redemptions efficaciter perfici, et totum illud damnum efficaciter reparari.

68. *An tot homines per Christum salvantur, quot in statu innocentiae salvi fierent.* — Sed adhuc potest instare aliquis; nam, licet ad ostendendam hominum fragilitatem et commendandam gratiæ sublimitatem, necessitatem seu indigentiam ejus ex parte hominum, et donationem mere gratuitam ex parte Dei, conveniens fuerit permittere ut merita Christi in paucioribus hominibus habeant consummatum effectum, quam sit reproborum numerus; aliunde vero ad sufficientiam et summationem redemptionis Christi, maxime videtur oportuisse ut vel plures, vel saltem tot homines per Christi meritum efficaciter redimantur et salvantur, quot in statu innocentiae salvarentur, si ille perduraret; alias non tantum commodi attulisset nobis Christi redemptio, saltem in multitudine salvandorum, quantum damni attulit peccatum Adæ. Neque in hoc genere beneficii verum esset illud Pauli: *Ubi abundarit delictum, superabundarit et gratia.* Nec denique hominum ruinæ omnino essent per Christi redemptions impletæ. Nec satisfaciet qui sic dicat, quod, licet numerus salvandorum imminutus fuerit per peccatum, tamen hoc damnum compensatur intensione gratiæ, et excellentia sanctitatis, quæ majoris momenti est quam extensio seu multitudine, ut paulo antea diximus; hoc (inquam) non satisfacit, tum quia gratis asseritur pervenire homines ad excellentiorem gradum sanctitatis in hoc statu naturæ lapsæ, quam in statu innocentiae pervenirent, loquendo de substanciali sanctitate, quæ in intensione gratiæ et charitatis consistit. Maxime, si verum est quod articulo et disputatione sequentibus ostendemus, in eo etiam statu gratiam fuisse hominibus dandam ex meritis Christi. Imo D. Thomas, 1 p., quest. 95, articulo quinto, expresse dicit, si efficacia meriti attendatur ex quantitate gratiæ et ex absoluta quantitate operum, sic efficaciora futura fuisse opera hominis ad meritum in statu innocentiae, quia tunc copiosior fuisset gratia; et homo majoris esset virtutis, et majora opera fecisset. Tum etiam quia, esto id esset verum, tamen etiam bonum multitudinis magni momenti esset, et interdum præferendum privatis commodis; ergo, quidquid sit de excessu in intensione, vel in aliis commodis, etiam illud bonum

multitudinis debuit per Christi redemptions efficaciter perfici, et totum illud damnum efficaciter reparari.

69. *Prima opinio affirmans plures nunc salvati.* — Propter hanc difficultatem negari potest quod objectio ut certum assumit, nimur, plures homines salvandos fuisse in statu innocentiae quam nunc salvantur; quod aliqui in ipsam utriusque status conditione ita fundare student, ut existiment majorem occasionem ruinæ et perditionis habituros fuisse homines in statu innocentiae, quam in natura lapsa; ideoque multo plures in eo statu fuisse damnandos quam salvandos; hujusmodi autem occasionem futuram fuisse dicunt appetitum superbie, cuius veluti nutrimentum est propria excellentia et dignitas, ac cæterorum bonorum abundantia. Hujus autem occasioonis ruinæ non leve indicium sumitur ex lapsu primorum parentum, qui, in eo statu et perfectione constituti, facilima tentatione per superbiam ceciderunt. Accedit etiam, quod dæmon, majori inuidia exagitatus, videns homines in felicissimo illo statu perseverantes, vehementius illos ad peccandum induceret.

70. *Impugnatur præcedens opinio.* — Sed haec sententia imprimis repugnat D. Thomæ (quem in hoc cæteri Theologi sequuntur) in citato loco, 1 part., ubi ait copiosorem gratiam futuram fuisse tunc in hominibus; et valde notanda est ratio quam subdit, dicens: *Nullo obstaculo in natura humana invento;* et ex eodem fundamento subinfert statim futuros fuisse tunc homines majoris virtutis, et majora opera facturos; ejusdem autem rationis est studiosius operari, et peccata frequentius vitare; ergo ex vi conditionis utriusque status facilius vitarent homines peccata, simpliciter loquendo, in statu innocentiae quam in natura lapsa; et consequenter facilius, ac proinde plures salvarentur, quantum est ex conditione status. Unde in solut. ad 3, subdit ibidem D. Thomas: *In hoc est differentia, quia in primo statu nihil erat interius impellens ad malum, sicut modo est. Unde magis tunc poterat homo resistere tentationi sine gratia, quam modo.* Et loquitur de tentatione superbie, ut aperte constat ex argumento, et ex principio solutionis; ergo sentit facilius fuisse homini in eo statu non cadere etiam per superbiam, quam sit modo. Præterea dicta sententia levissimis utitur conjecturis; et imprimis omnes eodem modo applicari possunt ad negotium Angelorum, et in eo aperte deficere invenientur; si enim naturæ et gra-